

8. Радов Г.А. К вопросу об исправительно-трудовой сущности надзора за осужденными в исправительно-трудовых учреждениях / Г.А. Радов // Актуальные вопросы государства и права на современном этапе: сб. статей. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 1984. – С. 191-192.
9. Синьов В.М. Пенітенціарна політика України та нова концепція педагогічної діяльності установ виконання покарань: матеріали наук.-практ. конф. [„Актуальні проблеми сучасної пенітенціарної політики України”], (Київ, 25-26 травня 1995 р.). – К.: РВВ КІВС при УАВС, 1996. – С. 7-12.
10. Козлов П.П. Режим виконання кримінальних покарань : монографія / П.П. Козлов, Ю.В. Нікітін, Л.О. Стрелков. – К.: КНТ, 2008. – 272 с.

УДК 343.54:349.9

ПРИМУШУВАННЯ ДО ВСТУПУ В СТАТЕВИЙ ЗВ'ЯЗОК У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Плутницька К.М., аспірант

Запорізький національний університет

Проводиться порівняльний аналіз правового регулювання кримінальної відповідальності за примушування до ступу в статевий зв'язок у країнах СНД і деяких інших зарубіжних країнах.

Ключові слова: примушування, статевий зв'язок, матеріальна залежність, службова залежність, шантаж, розголошення відомостей.

Плутницькая Е.Н. ПРИНУЖДЕНИЕ К ВСТУПЛЕНИЮ В ПОЛОВУЮ СВЯЗЬ В УГОЛОВНОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН / Запорожский национальный университет, Украина. Проводится сравнительный анализ правового регулирования уголовной ответственности за принуждение к вступлению в половую связь в странах СНГ и некоторых других зарубежных странах.

Ключевые слова: принуждение, половая связь, материальная зависимость, служебная зависимость, шантаж, разглашение сведений.

Plutitska K.M. FORCING INTO SEXUAL CONNECTION IN CRIMINAL LEGISLATION OF FOREIGN COUNTRIES / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The comparative analysis of the legal adjusting of criminal responsibility is conducted for a forcing into sexual connection in the countries of the CIS and some other foreign countries

Key words: forcing, sexual connection, material dependence, official dependence, blackmail, disclosure of information.

У зв'язку з всебічними процесами євроінтеграції все більше вчених - криміналістів звертаються до вивчення особливостей кримінального законодавства зарубіжних країн, порівнюють його із вітчизняним для аналізу окремих норм кримінального законодавства, їх ознак, дослідження окремих цінностей й пріоритетів, тенденції й перспективи його розвитку. Дослідження досвіду зарубіжної законотворчості дозволяє представити вітчизняну правову систему в співвідношенні з правовими системами інших держав.

Зокрема, кримінальна відповідальність за примушування до вступу в статевий зв'язок у тому чи іншому вигляді передбачена кримінальним законодавством більшості європейських країн. Аналіз норм, які встановлюють відповідальність за цей злочин, дозволяє виокремити деякі їх особливості, які відрізняються від відповідної норми Кримінального кодексу (далі – КК) України і заслуговують на увагу з точки зору вдосконалення цієї норми українського кримінального законодавства.

Проблеми сексуальної злочинності досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені як І. Даньшин, А. Дишлева, О. Джужа, В. Емінов, А. Закалюк, О. Костенко, І. Лановенко, О. Синєокий, В. Туляков, І. Туркевич та інші. Але проблема саме примушування до вступу в статевий зв'язок, на наш погляд, не піддавалася у вітчизняній правовій літературі глибоким, ґрунтовним дослідженням.

Думки вчених розділяються стосовно віднесення примушування до вступу в статевий зв'язок до насильницьких та ненасильницьких злочинів. Ми підтримуємо точку зору вчених, які визначають примушування до вступу в статевий зв'язок як насильницький злочин.

Метою статті є порівняльно-правове дослідження основних відмінностей регулювання кримінальної відповідальності за примушування до вступу в статевий зв'язок у кримінальному законодавстві України, країн СНД та деяких Європи.

Кримінальна відповідальність за примушування до вступу в статевий зв'язок передбачена в ст.154 КК України.

Суспільна небезпечність цього злочину полягає у використанні винною особою свого матеріального або службового становища, за допомогою якого вона примушує іншу особу до вступу в статевий зв'язок, чим грубо принижує її гідність і може заподіяти психічну травму або завдати іншої шкоди здоров'ю [1, 435, 445]. Зазначена норма, на наш погляд, має ряд недоліків і, відповідно, це є однією з причин (можливо високої – К.П.) латентності даного злочину.

Так, КК України передбачає відповідальність за примушування особи до вступу в статевий зв'язок природним або неприродним способом. При цьому, згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 5 (п.15) (далі – ППВСУ), під вступом у статевий зв'язок природним або неприродним способом слід розуміти природний статевий акт, акт мужолозтва або лесбійства [2, 6]. Під природним статевим актом (статевими зносинами) традиційно розуміють коїтус – введення чоловічого статевого органу в жіночий статевий орган, яке, як правило, здатне викликати вагітність. Під мужолозтвом розуміють будь-які гомосексуальні контакти між чоловіками: аногенітальні, анально-пальцеві, фалоімітуючі, орогенітальні, а під лесбійством – жіночі гомосексуальні контакти: орогенітальні, мануальні, фаллозамініючі, оральні [3, 22].

Усі країни СНД та пострадянського простору, за винятком Естонії та Латвії, містять у своєму кримінальному законодавстві склади аналогічного злочину. Слід зазначити, що склади цього злочину за кримінальним законодавством країн СНД є досить тотожні, хоча і містять незначні відмінності щодо диспозиції, кваліфікуючих ознак та санкції. Не у всіх країнах СНД та пострадянського простору однаково вирішується питання про те, примушування до яких саме дій утворює об'єктивну сторону злочину. Наприклад, КК Республіки Білорусь (ст.170) [4, 233-234], КК Грузії (ст.139) [5, 186], КК Республіки Казахстан (ст.123) [6, 149], КК Киргизької Республіки (ст.131) [7], КК Російської Федерації (ст.133) [8] та КК Республіки Таджикистан (ст.140) [9, 155] передбачають відповідальність за «примушування особи до статевих зносин, мужолозтва, лесбійства або інших дій сексуального характеру». Безумовно, що для кваліфікації злочинного діяння за зазначеними статтями статеві зносини, акти мужолозтва, лесбійства або інші дії сексуального характеру мають носити насильницький характер. Таким чином законодавець виокремлює такий спосіб вчинення злочину, як примушування до «інших дій сексуального характеру». КК Азербайджанської Республіки (ст.151) [10, 174], КК Республіки Вірменії (ст.140) [11], КК Республіки Молдови (ст.173) [12] та КК Туркменістану (ст.137) [13] також передбачають у відповідних складах злочинів відповідальність за примушування до «інших дій сексуального характеру». Інші дії сексуального характеру – це різні дії, спрямовані на задоволення статевої потреби. До них варто віднести, наприклад, мастурбацію, задоволення статевої потреби орально або анально, нарвасадату (сурогатна форма задоволення статевої пристрасті шляхом тертя чоловічого статевого органу між молочними залозами жінки), вакхариту (сурогатна форма задоволення статевої потреби шляхом тертя чоловічого статевого органу між стислими стегнами жінки), імітація статевого акту й ін. Стосовно ж ст.154 КК України, виходячи зі змісту ППВСУ, такі дії не можуть кваліфікуватися за досліджуваною статтею, що, на нашу думку, є значним упущенням.

У ст.173 КК Республіки Молдови – «Примушування до дій сексуального характеру» (замість терміна «мужолозтво» використовується термін «гомосексуалізм» поряд із терміном «лесбійство», що, на нашу думку, не вірно, оскільки «гомосексуалізм» – це сексуальна орієнтація, що проявляється в еротичному потязі переважно або винятково до осіб власної статі, тобто поєднує в собі мужолозтво та лесбійство. Так, у ст.140 КК Республіки Вірменії – «Примушування до дій сексуального характеру» поняття «мужолозтво» та «лесбійство»

поєднується в понятті «гомосексуалізм», що, як ми вважаємо, є більш доречним. У відповідних складах злочину КК Азербайджанської Республіки та КК Туркменістану окремо не передбачена відповідальність за лесбійство, але в теорії воно могло б охоплюватися «іншими діями сексуального характеру». Дуже вдало це питання сформульовано в ст.121 КК Республіки Узбекистан – «Примушування жінки до вступу в статевий зв'язок» [14], де передбачена відповідальність за примушування до статевих зносин або до задоволення статевої потреби неприродним способом, оскільки, на нашу думку, вступити в статевий зв'язок неприродним способом не вбачається можливим. Схожі формулювання містяться в ст.151 КК Литовської Республіки – «Примушування до статевих зносин» [15], а саме: «...той, хто примусив особу до статевих зносин або до задоволення статевої пристрасті...».

Що стосується інших країн Європи та Азії, то, наприклад, у ст. 199 Республіки Польща [16, 150] це питання сформульовано наступним чином: «доведення особи до статевих зносин, або до підкорювання вчиненню відносно неї сексуальних дій або коли вона вчиняє такі дії». У КК Болгарської Республіки (ст.153) [17, 119], КК Данії (ст.ст.217, 219, 220) [18, 173-175], КК Республіки Корея (ст.303) [19], КК Швеції (ст.ст.2, 3 гл.6) [20, 98-99] у складах досліджуваного злочину передбачають лише примушування до вступу в статевий зв'язок (статеві зносини). Достатньо цікаво це питання сформульовано в КК КНР (ст.237) [21, 162] та КК Швейцарії (ст.ст.192, 193, 198) [22, 209], а саме: за КК Швейцарії відповідальність настає за «примушування вчинити сексуальну дію або зазнати її», за КК КНР – «примушування до вчинення дій, які ганьблять честь, або вчинення наруги».

У ч.1 ст.154 КК України законодавець вказує обов'язкову ознаку примушування до вступу в статевий зв'язок – це використання матеріальної або службової залежності. Матеріальна залежність потерпілої особи має місце, зокрема, тоді, коли вона перебуває на повному або частковому утриманні винної особи, проживає на її житловій площі, а також тоді, коли винна особа своїми діями чи бездіяльністю спроможна викликати істотне погіршення матеріального становища потерпілої особи. Службова залежність має місце, коли жінка або чоловік обіймає посаду, згідно з якою вона підлегла особі, яка застосовує примушування, або підпадає під контрольні дії такої особи, або інтереси потерпілої особи залежать від службового становища винної особи. Кваліфікованим складом є примушування до вступу в статевий зв'язок, поєднане з погрозою: 1) знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої особи чи її близьких родичів; 2) розголошення відомостей, що ганьблять потерпілу особу чи її близьких родичів (ч.2 ст.154). Погрозою знищення майна є погроза доведення майна, яке належить потерпілій особі або її близьким родичам, до повної непридатності щодо використання його за призначенням. Погроза пошкодження майна – це погроза приведення майна в часткову непридатність. Погроза вилучення майна означає погрозу протиправним шляхом із застосуванням насильства або без такого позбавити власника його майна. Відомостями, що ганьблять потерпілу особу чи її близьких родичів, слід вважати такі відомості, які, як на думку зазначених осіб, так і об'єктивно, здатні принизити честь та гідність особи. Згідно з п.11 ст.32 Кримінально-процесуального кодексу України близькі родичі – це батьки, один з подружжя, діти, рідні брати і сестри, дід, баба, внуки [23, 24].

За КК Азербайджанської Республіки, КК Республіки Вірменія, КК Республіки Казахстан, КК Киргизької Республіки, КК Російської Федерації, КК Туркменістану досліджуваний злочин може бути вчинений через використання матеріальної або іншої залежності потерпілої особи; за КК Республіки Білорусь, КК Грузії, КК Республіки Молдова, КК Республіки Узбекистан, КК Республіки Таджикистан – через використання службової, матеріальної або іншої залежності потерпілої особи. Відповідна стаття КК Литовської Республіки передбачає використання залежності потерпілої особи, але не вказує, якої саме залежності. Як бачимо, у відповідних статтях КК країн СНД передбачено такий вид залежності, як «інша залежність». Наприклад, за КК Російської Федерації під іншою залежністю розуміють у тому числі і службову. На нашу думку, поняття «інша залежність» є дуже доречним у диспозиції досліджуваної статті. Змодельюємо ситуацію, за якої бухгалтер примушує керівника аудиторської компанії вступити з ним у статевий зв'язок, погрожуючи тим, що, у противному випадку, розголосить відомості про фінансову та податкову звітність клієнтів компанії. Аудиторські компанії працюють на умовах конфіденційності [24], тому такі дії можуть не тільки нашкодити репутації компанії, але навіть призвести до втрати сертифікату аудитора і, як наслідок, до виключення аудиторської компанії з реєстру аудиторських фірм. Оскільки керівник компанії не є ні матеріально, ні службово

залежним від бухгалтера, то відповідно такі дії не можуть утворювати складу злочину, передбаченого ст.154 КК України. У цьому та аналогічних із ним випадках передбачення такого виду залежності, як «інша залежність», у диспозиції ст.154 КК України було б вкрай корисним. Також необхідно зазначити, що за відповідними статтями КК зазначених вище країн, за винятком Узбекистану, використання матеріальної, службової або іншої залежності, у якості психічного примусу, не є єдиним можливим способом вчинення досліджуваного злочину на відміну від ст.154 КК України.

Якщо за ст.154 КК України погроза знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої особи чи її близьких родичів або розголошення відомостей, що ганьблять потерпілу особу чи її близьких родичів є кваліфікуючими ознаками, то за відповідними статтями кримінальних кодексів країн СНД аналогічні дії є способами вчинення примушування та альтернативою використанню матеріальної, службової або іншої залежності. КК Азербайджанської Республіки, КК Республіки Білорусь, КК Республіки Вірменія, КК Республіки Казахстан, КК Киргизької Республіки, КК Російської федерації, КК Таджикистану в цьому аспекті частково дублюють ст.154 КК України та передбачають вчинення примушування шляхом погрози знищення, пошкодження або вилучення майна. У відповідній статті КК Грузії одним зі способів вчинення примушування називає погрозу пошкодження майна, але не погрозу його вилучення або знищення. У ст.137 КК Туркменістану – «Примушування особи до статевих зносин» способом примушування визнає погрозу знищення майна, але не погрозу його вилучення або пошкодження. КК Республіки Молдова, КК Литовської Республіки та КК Республіки Узбекистан у відповідних статтях взагалі не виділяють такого способу вчинення цього злочину. Слід також звернути увагу на те, що у відповідних статтях жодного з наведених кримінальних кодексів країн СНД не передбачений такий спосіб вчинення примушування, як погроза знищення, пошкодження або вилучення майна близьких родичів потерпілої особи. На наш погляд, передбачення такої обставини в ст.154 КК України є доречним з точки зору українського менталітету, оскільки українцям притаманно перейматися через майновий стан своїх близьких родичів так само, як і через свій.

КК Грузії в ст.139 «Примушування до статевих зносин або до інших дій сексуального характеру» одним зі способів вчинення примушування називає розголошення відомостей, що ганьблять потерпілу особу. КК Республіки Білорусь, КК Республіки Вірменія, КК Республіки Казахстан, КК Киргизької Республіки, КК Республіки Молдова, КК Російської Федерації, КК Республіки Таджикистан, КК Туркменістану у відповідних статтях способом примушування визнають шантаж, що в даному випадку означає погрозу викриття або розголошення дійсних або неправдивих відомостей, які ганьблять потерпілу особу. КК Республіки Азербайджан, КК Литовської Республіки та КК Республіки Узбекистан у відповідних статтях не називають аналогічного способу примушування. У відповідних статтях жодного з наведених КК країн СНД не передбачено такий спосіб вчинення примушування, як розголошення відомостей, що ганьблять близьких родичів потерпілої особи. Треба звернути увагу на не типову для країн пострадянського простору диспозицію ст.151 «Примушування до статевих зносин» КК Литовської Республіки. Тут способами примушування є: 1) погроза застосування насильства; 2) застосування психічного насильства; 3) використання залежного становища потерпілої особи. Під погрозою застосування насильства мається на увазі погроза застосування фізичного насильства. За КК України, якщо примушування до вступу в статевий зв'язок вчиняється шляхом погрози застосування фізичного насильства, то діяння кваліфікується як зґвалтування. Під застосуванням психічного насильства можна розуміти шантаж, погрози пошкодження, знищення або вилучення майна, хоча взагалі поняття психічного насильства охоплює великий спектр дій. Також КК Литовської Республіки в ст.152 передбачає кримінальну відповідальність за сексуальне переслідування, тобто переслідування особи, залежної по службі або іншим чином, вульгарними або подібними діями, пропозиціями або натяками з метою добитися сексуального спілкування або задоволення.

У відповідній статті КК Республіки Болгарія передбачається примушування шляхом використання матеріальної або службової залежності. Диспозиція ст.303 «Статеві зносини при зловживанні професійним становищем» КК Республіки Корея також вказує на необхідність наявності залежного становища потерпілої особи. Потерпіла особа має знаходитись під захистом винної особи або під її наглядом у зв'язку з її бізнесом, або працювати в неї, або знаходитись з нею в інших стосунках. Способами вчинення цього злочину можуть бути

заякування або погрози фізичним насильством. За КК Республіки Польща способами вчинення досліджуваного злочину є зловживання залежністю або використання критичного стану потерпілої особи.

У КК КНР найбільш наближеною за змістом до ст.154 КК України є ст.237, яка передбачає примушування жінки до вчинення дій, які принижують її честь або вчинення наруги над нею шляхом насильства, погрози або іншими методами.

КК Данії містить кілька статей, які передбачають відповідальність за примушування до вступу в статевий зв'язок: ст.ст.217, 219, 220. Найбільш наближеною за змістом до ст.154 КК України є ст.220, яка визначає такі способи примушування як: серйозне зловживання підлеглим становищем або економічною залежністю. Особливістю цієї норми є те, що статеві зносини до яких примушується особа, повинні бути позашлюбними, в іншому випадку кримінальна відповідальність за ст.220 не настає. Також ст.217 КК Данії передбачена відповідальність за примушування до статевого зносин шляхом іншого незаконного примушування, відмінного від насильства або погрози насильством. А ст.260 розкриває зміст поняття «інше незаконне примушування»: 1) погроза суттєвим пошкодженням майна, позбавленням волі або неправдивим звинуваченням у вчиненні караного діяння, або безчесній поведінці, або виказуванням питання, яке стосується приватних справ; 2) погроза звинуваченням або викриттям караного діяння, або правдиві звинувачення в безчесній поведінці. Як бачимо, ці способи дуже схожі на способи примушування, вказані в ст.154 КК України. Стаття 219 КК Данії відрізняється від вищезазначених тим, що передбачає кримінальну відповідальність для спеціального суб'єкта примушування: особи, яке є робітником або очолює тюрму, реабілітаційний центр, дитячий або підлітковий дім, лікарню для лікування психічних розладів, установ для розумово хворих або будь-яку іншу аналогічну установу і яка вступить у статевий зв'язок з особою, яка міститься в цьому закладі. Тут спостерігається деяка умовна схожість зі ст.154 КК України, а саме, у частині, де йдеться мова про обов'язкову наявність службової залежності. Але у випадку вчинення примушування стосовно особи, яка міститься в дитячому або підлітковому домі, іншою особою, яка там працює або очолює його, для кваліфікації злочину за ст.154 КК України необхідно довести, що на потерпілу особу здійснювався вплив із використанням її матеріальної або службової і в цьому випадку вчинене буде кваліфікуватися за сукупністю зі ст.155 КК України «Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості» або ст.156 КК України «Розбещення неповнолітніх». Що ж стосується вчинення примушування стосовно особи, яка міститься в лікарні для лікування психічних розладів, установі для розумово хворих або будь-якій іншій аналогічній установі, то за умови доведеності, що потерпіла особа перебувала в стані психічної безпорадності, відповідальність наступить за ст.152 КК України – «Згвалтування».

КК Швейцарії також містить декілька складів злочинів, подібних за змістом до ст.154 КК України, це: ст.192 «Сексуальні дії с особами, які знаходяться в установах, у якості ув'язненого або обвинуваченого», ст.193 «Використання скрутного становища», ст.198 «Сексуальні домагання». За ст.192 кримінально караним є використання залежності особи, яка знаходиться в установі, пацієнта в лікарні, ув'язненого або обвинуваченого з метою спонукання вчинення сексуальної дії або зазнати її. За ст.193 кримінально караним є використання скрутного становища або залежність по роботі або іншим чином обґрунтованої залежності. Ні ст.192, ні ст.193 КК Швейцарії окремо не передбачають такі способи примушування, як знищення, пошкодження або вилучення майна, або розголошення відомостей, що ганьблять потерпілу особу. Цікавим фактом є те, що і за ст.192 і за ст.193 КК Швейцарії компетентний орган відмовляється від переслідувань, передачі справи до суду або від застосування покарання, якщо потерпіла особа уклала шлюб з винною особою. Стаття 198 КК Швейцарії передбачає відповідальність за вчинення будь-якої сексуальної дії проти волі потерпілої особи, публічне, в грубій формі, порушення громадського порядку, домагання будь-кого силою або в грубій словесній формі. Хоча такі дії не утворюють складу злочину, передбаченого ст.154 КК України, але кваліфікація такого діяння можлива за ст.296 КК України «Хуліганство».

КК Швеції передбачає кримінальну відповідальність за сексуальне примушування та сексуальну експлуатацію. Відповідальність за сексуальне примушування настає за ст.2 гл.6 КК Швеції, а саме за незаконне примушування до вступу в статевий зв'язок, вчинене при будь-яких обставинах, окрім застосування насильства або погроз насильством. Ст.3 гл.6 КК Швеції

передбачає кримінальну відповідальність за примушування до вступу в статевий зв'язок шляхом зловживання залежним становищем потерпілої особи. Ця ж стаття застосовується і до особи, яка вступає в статеві зносини з іншою особою, використовуючи ту обставину, що остання знаходиться в безпорадному стані або в іншому недієздатному стані, або страждає на психічні розлади. За КК України такі дії мають кваліфікуватися за ст.152 КК України.

КК Азербайджанської Республіки, КК Республіки Вірменія, КК Болгарської Республіки, КК Грузії, КК Республіки Казахстан, КК Республіки Киргизстан, КК Республіки Молдова, КК Республіки Польща, КК Російської Федерації, КК Республіки Таджикистан, КК Туркменістану та КК Швейцарії, на відміну від КК України, не містять кваліфікуючих ознак даного злочину. За КК Республіки Білорусь, КК Данії, КК Литовської Республіки обтяжуючою обставиною є вчинення цього злочину по відношенню до неповнолітньої особи. Сексуальне примушування та сексуальна експлуатація визнаються тяжкими за КК Швеції, якщо винна особа проявила особливу жорстокість, або якщо злочин з інших причин є тяжким. За КК Республіки Кореї примушування буде кваліфікованим, якщо потерпіла особа входила за законом до складу охорони винної особи. Обтяжуючими обставинами цього злочину за КК КНР є вчинення примушування публічно або в громадському місці, або відносно дитини. Якщо за ст.154 КК України саме здійснення статевого акту не вимагається, тому що такі дії знаходяться за межами ознак складу злочину, то за КК Республіки Узбекистан примушування в сукупності зі статевими зносинами або задоволенням статевої пристрасті в неприродній формі утворює кваліфікований склад злочину. Таке положення, на нашу думку, є доцільним, оскільки небажаний акт задоволення статевої пристрасті наносить більшу шкоду потерпілій особі, ніж саме примушування її до вступу в статевий зв'язок.

У більшості зарубіжних країн потерпілою особою від примушування до вступу в статевий зв'язок може бути як чоловік, так і жінка. Але в Болгарії, Узбекистані, Кореї та КНР потерпілою особою може вважатися лише жінка, що, на нашу думку, є порушенням права чоловіків на статеву свободу.

Виходячи з викладеного, можна зробити наступні висновки:

1. На відміну від кримінального законодавства України, що регулює питання кримінальної відповідальності за примушування особи до вступу в статевий зв'язок і встановлює таку відповідальність лише за примушування до природного статевого акту, акту мужолозтва або лесбійства, кримінальне законодавство більшості зарубіжних країн передбачає кримінальну відповідальність і за примушування до «інших дій сексуального характеру», що, на нашу думку, більш повно відповідає реаліям сьогодення.
2. У кримінальному законодавстві більшості зарубіжних країн, на відміну від кримінального законодавства України, наявність матеріальної або службової залежності не є обов'язковою ознакою примушування до вступу в статевий зв'язок, – така ознака злочину є альтернативою іншим ознакам. Більш того, якщо ст.154 КК передбачає тільки матеріальну або службову залежність, то кримінальне законодавство зарубіжних країн називає ще такий вид залежності, як «інша залежність».
3. Більшість КК зарубіжних країн передбачають примушування до вступу в статевий зв'язок шляхом погрози знищення, пошкодження або вилучення майна або розголошення відомостей, що ганьблять потерпілу особу. Тільки за КК України (ч.2 ст.154) наступає кримінальна відповідальність за примушування матеріально або службово залежної особи до вступу в статевий зв'язок поєднане з погрозою знищення, пошкодження або вилучення майна близьких родичів потерпілої особи або розголошення відомостей, що ганьблять її близьких родичів.
4. Більшість КК країн СНД не містять у складі досліджуваного злочину обтяжуючих обставин, а кримінальне законодавство певних країн Європи та Азії передбачає як кваліфіковані склади цього злочину, так і його спеціальні види.

Отже, у диспозиції ст.154 КК України, у порівнянні з відповідною нормою кримінального законодавства зарубіжних країн, відсутні такі, на наш погляд, важливі ознаки: примушування особи до мужолозтва, лесбійства або задоволення статевої потреби неприродним способом; використання іншої залежності потерпілої особи (окрім службової та матеріальної); вчинення

примушування стосовно неповнолітньої особи; примушування в сукупності із статевими зносинами, актом мужолозтва, лесбійства або задоволенням статевої потреби іншим неприродним способом.

Спираючись на досвід кримінального законодавства та виходячи з результатів порівняльно-правового аналізу досліджуваної кримінально-правової норми, припускаємо, що в тому числі і відсутність зазначених ознак впливає на неефективність застосування досліджуваної норми, високу латентність цього злочину та, як наслідок, недостатню ефективність запобігання примушуванню до вступу в статевий зв'язок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 1196 с.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 5 Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи // Вісник верховного суду України. – 2008. – № 7 (95). – С. 2-8.
3. Конева М.А. Уголовно-правовая и криминологическая характеристика насильственных действий сексуального характера при гетеросексуальных и гомосексуальных контактах: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. - Ставрополь. – 1999. – С. 22.
4. Уголовный кодекс Республики Беларусь / Принят Палатой представителей 2 июня 1999 года. Одобрен Советом Республики 24 июня 1999 года / Предисловие проф. Б.В. Волженкина. Обзорная статья А.В. Баркова. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 474 с.
5. Уголовный кодекс Грузии / Науч. ред. З.К. Бигвава. Вступ. статья к.ю.н., доц. В.И. Михайлова. Обзорн. статья д.ю.н., проф. О. Гамквелидзе. Перевод с грузинского И. Мериджанашвили. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 409 с.
6. Уголовный кодекс Республики Казахстан / Закон Республики Казахстан от 16 июля 1997 года № 167 (Ведомости Парламента РК, 1997 г., № 15-16, ст.211) / Предисловие министра юстиции Республики Казахстан, докт. юрид. наук, проф. И.И. Рогова – СПб.: Издательство Юридический центр Пресс, 2001. – 466 с.
7. Уголовный кодекс Кыргызской Республики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243545&subID=100107331,100107333,100107340#text>.
8. Уголовный кодекс Российской Федерации [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://www.labex.ru/pg/uk2_133.html.
9. Уголовный кодекс Республики Таджикистан / Принят Законом Республики Таджикистан от 21 мая 1998 года «О принятии Уголовного кодекса Республики Таджикистан». Введен в действие 1 сентября 1998 года Постановлением Парламента Таджикистана / Предисловие А.В. Федорова. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 410 с.
10. Уголовный кодекс Азербайджанской республики / Научное редактирование, предисловие докт. Юрид. наук, проф. И. М. Рагимова. Перевод с азербайджанского Б.Э. Аббасова – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 325 с.
11. Уголовный кодекс Республики Армения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241378&subID=100095305,100095318,100095890,100095901,100095948#text>.
12. Уголовный кодекс Республики Молдова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.yk-md.ru/2_4/page/2.html.
13. Уголовный кодекс Туркменистана [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://aarhus.ngo-tm.org/Tm_law/Ug_kod/RZ_07.htm#st137.
14. Уголовный кодекс Республики Узбекистан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.crime.vl.ru/index.php?p=1334&more=1&c=1&tb=1&pb=1>.
15. Уголовный кодекс Литовской Республики [Электронный ресурс]. –

Режим доступа: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243877&subID=100107735,100107738,100107759#text>.

16. Уголовный кодекс Республики Польша / Науч. ред. канд. юрид. наук, доц. А.И. Лукашов, докт. юрид. наук, проф. Н.Ф. Кузнецова; вступ. Статья канд. юрид. наук, доц. А.И. Лукашова, канд. юрид. наук, проф. Э.А. Саркисовой; перевод с польского Д.А. Барилевич. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 234 с.
17. Уголовный кодекс Республики Болгария / Науч. ред. канд. юрид. наук, проф. А.И. Лукашова. Перевод с болгарского Д.В. Милушева, А.И. Лукашова, вступ. статья И.И. Айдарова. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 298 с.
18. Уголовный кодекс Дании / Научное редактирование и предисловие С.С. Беляева, канд. юрид. наук (МГУ им М.В. Ломоносова). Перевод с датского и английского канд. юрид. наук. С.С. Беляева, А.Н. Рычевой. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 230 с.
19. Уголовный кодекс Республики Корея [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.crime.vl.ru/index.php?p=1324&more=1&c=1&tb=1&pb>.
20. Уголовный кодекс Швеции / Научные редакторы проф. Н.Ф. Кузнецова и канд. юрид. наук С.С. Беляев. Перевод на русский язык С.С. Беляева. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 320 с.
21. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики / Под ред. докт. юрид. наук, проф. А.И. Коробеева, пер. с китайского Д.В. Вичикова – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 303 с.
22. Уголовный кодекс Швейцарии / Научное редактирование, предисловие и перевод с немецкого канд. юрид. наук А.В. Серебрянниковой – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 350 с.
23. Уголовно-процессуальный кодекс Украины (с изменениями и дополнениями по состоянию на 1 марта 2005 года). – Х.: Одиссей, 2005. – 264 с.
24. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: Видання 2007 року / Пер. з англ. мови О.В. Селезньов, О.І. Ольховікова, О.В. Гик та ін. – К.: ТОВ «ІАМЦ АІ «СТАТУС»», 2007. – 1172 с.

УДК 343.22-055.2 (477)

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ЗЛОЧИНЦЯ (ЖІНОЧОЇ СТАТІ), ЯКА ВЧИНЯЄ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ

Скриннікова Н.С., асистент

Донецький національний університет

Стаття присвячена висвітленню соціально-демографічних ознак, культурно-освітнього статусу та емоційно-вольової характеристики особи злочинця неповнолітнього віку (жіночої статі).

Ключові слова: особа злочинця, неповнолітні, особи жіночої статі.

Скриннікова Н.С. КРИМИНОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛИЧНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНЕГО ПРЕСТУПНИКА (ЖЕНСКОГО ПОЛА), СОВЕРШАЮЩЕГО ПРЕСТУПЛЕНИЕ В УКРАИНЕ / Донецкий национальный университет, Украина.

Статья посвящена характеристике социально-демографических признаков, культурно-образовательного статуса и эмоционально-волевой характеристики личности преступника несовершеннолетнего возраста (женского пола).

Ключевые слова: личность преступника, несовершеннолетние, лица женского пола.